

УДК 364.046.42

DOI: <https://doi.org/10.17721/2616-7786.2022/8-1/2>О. Балухтіна, канд. іст. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0002-1085-6908В. Кузьмін, канд. соціол. наук, доц.
ORCID ID: 0000-0003-4940-9395М. Кузьміна, викл.
ORCID ID: 0000-0003-2101-0630

Національний університет "Запорізька політехніка", Запоріжжя, Україна

ДІЯЛЬНІСТЬ ПРИТУЛКІВ ДЛЯ ЖІНОК, ЯКІ ПОСТРАЖДАЛИ ВІД ДОМАШНЬОГО НАСИЛЬСТВА В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Проаналізовано діяльність притулків, що надають соціальні послуги жінкам, які є жертвами домашнього насильства та обґрунтовано необхідність поліпшення їхньої роботи й розширення мережі, наявної в Україні. Використано комплекс загальнонаукових (аналіз документів, синтез, індукція) і спеціальних методів дослідження (триангуляція даних). Визначено основні проблеми в діяльності притулків, розв'язання яких запропоновано шляхом збільшення джерел фінансування закладів, активною співпрацею із громадськими і благодійними організаціями як надавачами послуг, використання закордонного досвіду, підвищення кваліфікації спеціалістів.

Ключові слова: жінка як жертва домашнього насильства, притулок, складні життєві обставини, соціальна послуга, соціальна робота.

Постановка проблеми. Насильство є однією з найбільш поширених у світі форм порушення прав людини, які держава має відстоювати й захищати. Криза, пов'язана з пандемією COVID-19, локдаун, економічна незахищеність і психологічне напруження загострили ситуацію з домашнім насильством у всьому світі. Натепер в Україні ця проблема є досить гострою. Щороку фіксується понад 150 тис. звернень за фактами насильства в сім'ї, із яких, у середньому, за даними Міністерства соціальної політики (далі – Мінсоцполітики), 86 % надходить від жінок, 12 % – від чоловіків і 2 % – від дітей [1]. Особливо вразливими до проявів насильства є сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах (далі – СЖО) через багато проблем, від безробіття до соціально небезпечних захворювань (алкоголізм, наркоманія, тощо). За результатами вітчизняних соціологічних опитувань стає зрозумілим, що саме жінки в більшій мірі піддаються різним формам приниження та знущання в родині. Понад 20 % жінок ці знущання відчувають на собі постійно.

Кабінетом Міністрів України (далі – КМУ) схвалена Концепція Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р. [2], до якої входить "Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства" [3]. Притулки, центри медико-соціальної реабілітації, кол-центри, мобільні бригади соціально-психологічної допомоги належать до спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб. Існують також загальні служби підтримки, наприклад, центри соціальних служб, центри надання соціальних послуг тощо. Зазначені установи в межах своїх повноважень в обов'язковому порядку повинні надавати допомогу жертвам насильства. Часто у їхній діяльності наявна неузгодженість і відсутність належної координації.

Окреслена ситуація свідчить про існування суперечностей між розробленою концепцією протидії домашньому насильству на основі взаємодії різних суб'єктів і недостатнім рівнем її реалізації через створення розгалуженої мережі спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

Аналіз останніх джерел і публікацій. Проблема насильства в сім'ї є предметом дослідження різних галузей науки: права, соціології, психології, соціальної роботи.

Уперше визначили поняття "домашнє насильство" як насильницькі або контролюючі дії особи, яка перебуває в родинних або інтимних стосунках із жертвою, а також

окреслили його форми й наслідки українські вчені Н. Дмитренко, П. Власов, Н. Тропін [4]. Аналіз теоретичних засад проблем насильства, надання психологічної допомоги жертвам насильства, зарубіжного досвіду здійснювався в роботах В. Бондаровської [5], Н. Максимової [6] і К. Мілютіної [7]. Окремі аспекти соціально-педагогічної діяльності щодо запобігання насильства в сім'ях дослідила І. Грабська [8].

Багато праць присвячених специфічній цільовій групі – жінкам, які найчастіше стають жертвами домашнього насильства. Виділимо наукову розвідку О. Савчук [9], у якій автор акцентує увагу на процесі віктимізації, набутій безпорадності жінок, що деструктивно впливає на здатність особистості до розв'язання проблем і відносить їх до категорії осіб у СЖО.

У доробку О. Кочемировської представлені особливості соціальної роботи з профілактики домашнього насильства [10]. У інших посібниках О. Кочемировської [11; 12] і Н. Федорович [13], окрім вітчизняного й міжнародного законодавства, розглядаються механізми створення й алгоритм роботи притулків для жінок в Україні. Зазначені розробки створені за підтримки Фонду Організації Об'єднаних Націй (ООН) у галузі народонаселення United Nations Fund for Population Activities (UNFPA), у межах програми "Комплексний підхід до вирішення проблеми насильства щодо жінок та дівчат в Україні", що реалізується у співпраці з Мінсоцполітики за підтримки урядів Великої Британії, Канади та Естонії. Одне з останніх досліджень, проведених у 2020 р. за підтримки Фонду щодо запитів громадян, які зверталися до соціальних служб під час пандемії COVID-19, показує, що надання тимчасового притулку займає друге місце за видами допомоги після консультацій соціально-психологічного характеру [14].

Аналіз теоретичних і практичних наукових досліджень дає змогу стверджувати, що окремі аспекти подолання проблеми домашнього насильства не завжди розглядаються на основі системного підходу. Стає зрозумілим, що держава та суспільство повинні швидко реагувати на запити від жінок і надавати їм притулок, який має бути доступним для всіх охочих туди потрапити. Вочевидь, мало уваги приділяється вивченню спеціалізованих служб підтримки постраждалих осіб.

Мета статті – аналіз діяльності притулків, що надають соціальні послуги жінкам, які є жертвами домашнього насильства, та обґрунтування необхідності розширення наявної в Україні мережі. Для досягнення мети

© Балухтіна О., Кузьмін В., Кузьміна М., 2022

нам необхідно: розглянути базові принципи, механізм створення та фінансування притулків; ознайомитися з основними моделями та мережею притулків; визначити шляхи вдосконалення роботи притулків для постраждалих осіб; проаналізувати зарубіжний досвід діяльності притулків і шляхи його адаптації в Україні. У науковій розвідці аналізується мережа закладів, що діяла станом на 24.02.2022 р. Після початку повномасштабного вторгнення Росії більшість притулків виконують функцію прихистку внутрішньо переміщених осіб.

Методами дослідження є загальнонаукові та спеціальні методи. Зокрема, аналіз, синтез, узагальнення, індукція, класифікація. Як основний метод використано аналіз документів для вивчення міжнародно-правових угод та національного законодавства з протидії насильству, насамперед:

- Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами, прийнятої 11.05.2011 р.;
- законів України "Про запобігання та протидію домашньому насильству" від 07.12.2017 р. і "Про соціальні послуги" від 17.12.2019 р.;
- наказу Мінсоцполітики "Про затвердження класифікатора соціальних послуг" від 23.06.2020 р.;
- постанов КМУ "Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі" від 22.08.2018 р. і "Про Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг" від 27.01.2021 р. [3; 15–19].

Окрім того, проаналізовані вебсайти міжнародних та українських організацій, соціальних служб з метою отримання детальної інформації про відкриття конкретних притулків [20; 21]. На сторінках сайту Мінсоцполітики детально вивчений Реєстр надавачів соціальної послуги з надання притулку, дані якого покладені в основу створення таблиці [1].

Використання методу триангуляції даних дозволило збирати інформацію з різних джерел для дослідження явища домашнього насильства та зробити висновки щодо необхідності розширення мережі притулків для жінок як специфічної цільової групи.

Виклад основного матеріалу та результатів дослідження. Україна затвердила багато міжнародних угод, тим самим узявши на себе зобов'язання щодо захисту людей від насильства, зокрема і сімейного. Важливо виділити Конвенцію Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (інша назва документа – Стамбульська Конвенція) [15, с. 56]. Ратифікація документа в Україні відбулася 20.06.2022 р. Він встановлює кримінальну відповідальність за психологічне, фізичне, сексуальне насильство та переслідування.

Національне законодавство визначає механізми створення системи ефективної підтримки осіб, що постраждали від насильства. Одним із важливих складових захисту є діяльність притулків, інша назва – "шелтер" (від англ. слів shelter – місце, де можна сховатися від зливи, і bomb shelter – бомбосховище). Насправді, в українських містах майже немає "класичних" шелтерів, але є кризові центри, будинки соціального піклування, центри обліку та нічного перебування бездомних, центри ресоціалізації, притулки для жінок як жертв домашнього насильства. Вони відрізняються не лише назвами, а й правилами прийому і перебування людей та підпорядковуються різним органам влади. Станом на 01.04.2021 р. в Україні надання соціальних послуг з тимчасового

притулку особам, які перебувають у СЖО, зокрема, унаслідок учинення стосовно них домашнього насильства забезпечують 34 притулки, 21 центр соціально-психологічної допомоги, 10 центрів денного перебування постраждалих осіб, 12 кризових кімнат [1].

Притулок функціонує як установа/заклад, у якій постраждалі отримують комплексну допомогу, передусім тимчасове цілодобове перебування (зокрема з дітьми), в умовах безпеки та психоемоційної підтримки, що дає можливість подолати наслідки вчиненого насильства в сім'ї і збільшує шанси уникнути повторних інцидентів [11, с. 5].

Базовими принципами роботи притулку для постраждалих є:

1. Першочерговість безпеки, захисту й реабілітаційного простору.
2. Конфіденційність (від інформації про місцезнаходження закладу до звітів про його діяльність, оприлюднених, зокрема й у засобах масової інформації).
3. Зорієнтованість на потреби постраждалих осіб та індивідуальний підхід.
4. Доступність [11, с. 6].

Відповідно до положень Закону України "Про запобігання та протидію домашньому насильству", притулок для постраждалих може створюватися місцевими органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування на базовому (територіальні громади), районному (райони) та регіональному (області) рівнях адміністративно-територіального устрою з урахуванням непропорційного впливу домашнього насильства на жінок і чоловіків [16]. Притулок для постраждалих може бути як юридичною особою так і структурним підрозділом іншого закладу/установи соціального чи іншого спрямування (закладу соціального захисту, соціального обслуговування, охорони здоров'я тощо) [3]. Джерелами фінансування закладу є кошти засновника й інші джерела, не заборонені законодавством України. Кошторис, штатний розпис, порядок ведення діловодства і бухгалтерського обліку у притулку визначається чинним законодавством.

Підприємства, установи, організації незалежно від форми власності, громадські об'єднання, іноземні неурядові організації, міжнародні організації, фізичні особи-підприємці, а також фізичні особи, які надають соціальні послуги, можуть долучатися до створення притулку та до забезпечення його функціонування на засадах державно-приватного партнерства, відповідно до законодавства. У межах державно-приватного партнерства можуть покриватися витрати, наприклад, на оплату праці персоналу, виплати за надання послуг харчування клієнтів, на придбання обладнання на інші витрати для притулку [3].

Проте, незалежно від того, чи притулок започатковано неурядовою організацією, чи органами державної влади або органами місцевого самоврядування, принципи визначення потреб для створення шелтерів, їхнього призначення мають базуватися на положеннях Стамбульської конвенції та рекомендаціях Ради Європи щодо створення й організації роботи таких закладів.

Розглянемо моделі притулків, відомі у світовій практиці:

1. Притулки для надзвичайних ситуацій. У таких закладах є можливість перебувати коротко- чи середньотерміновий час (від кількох днів до кількох місяців).
2. Транзитні притулки, або притулки другої сходинок – пропонується тимчасовий пункт для тривалішого проживання. Одним із таких різновидів є соціальні гуртожитки і квартири.
3. Соціальне житло, або притулки третьої сходинок – доступний для жінок, які закінчили програму другого етапу, але все ще потребують підтримки [11, с. 34–35].

Зауважимо також, що закордонний досвід свідчить про такі альтернативи притулків:

- безпечні будинки або мережі (перебування 1–7 днів);
- екстрені безпечні простори (розміщення в готелях, лікарнях, церквах тощо);
- конфіденційне приватне житло (таємні квартири або будинки від можливого майбутнього насильства або помсти) [11, с. 34].

На жаль, в Україні із перелічених альтернатив притулків існують лише безпечні будинки, у яких можна перебувати обмежену кількість часу.

У притулках пропонується такий перелік послуг:

1. Соціально-побутові (безпечне місце проживання в кімнатах, які обладнані всім необхідним; ванна та душ; кухня).
2. Соціально-психологічні (надання медичних послуг; консультація соціального працівника; стабілізація психоемоційного стану жінок завдяки психологічній консультації і корекційно-реабілітаційній роботі; юридична допомога).
3. Комплексні послуги соціального супроводу (допомога в налагодженні стосунків із близькими; допомога у проходженні корекційно-реабілітаційної роботи; поновлення прав жінок; допомога в оформленні документів дитини постраждалої; допомога у працевлаштуванні [11, с. 46].

Вид та обсяг допомоги визначаються мультидисциплінарною командою фахівців, до якої входять соціальні працівники, психологи, юристи, члени мобільної бригади, медики, а за потреби – також й інші фахівці [12, с. 27]. Випадок закривається, якщо всі завдання, визначені для роботи з конкретною клієнткою, виконані. Закриття випадку можливе й за нерезультативної роботи.

За кордоном історія становлення системи захисту від насильства в сім'ї налічує вже близько пів століття. Перші центри надання допомоги постраждалим жінкам з'явилися у Великій Британії на початку 70-х рр. XX ст. Працювали вони завдяки благодійним пожертвам (в основному анонімним, від постраждалих жінок), підтримувалися рухом за права жінок і феміністичними організаціями [12, с. 23]. Світові стандарти функціонування притулків вказують на те, що вони мають бути незалежними від держави, політичних партій чи релігійних організацій, а також неприбутковими організаціями.

У США фінансування допомоги постраждалим жінкам, переважно, здійснюється з державного (на рівні штату) бюджету, хоча надавачами послуг, зазвичай є недержавні організації. Водночас держава не в змозі профінансувати всі програми з бюджету, тому в країні до процесу долучаються провайдери – громадські організації, які залучають додаткові кошти. Деякі країни, через спеціально прописані умови в податковому законодавстві, додають на фінансування притулків гроші, отримані у вигляді сплачених штрафів від осіб, що вчинили насильство в сім'ї. На жаль, в Україні така практика відсутня.

Цікавим є досвід Великої Британії, де робота з кривдниками розглядається як частина національної системи протидії злочинності і, відповідно, має більше можливостей для отримання коштів. Завдяки цьому у країні виникла ситуація, коли програми допомоги постраждалим від насильства в сім'ї розглядаються як дещо вторинні порівняно з корекцією поведінки кривдників [12, с. 24].

Загалом зазначимо, що світовий досвід дає багато позитивних прикладів. Проте за кордоном також є багато проблем. Зокрема, важливим залишається здійснення впровадження корекційної роботи для кривдників і створення єдиного для всіх країн підходу в питанні стандартизації надання послуг постраждалим особам.

В Україні відбувається повільний розвиток мережі притулків. Розташовані вони лише в обласних центрах і виключно у великих містах. Адреси не розголошуються з

питань безпеки. Натомість, у самих населених пунктах, де розташовані притулки, через соціальні служби та поліцію узгоджено і відпрацьовано шляхи отримання інформації про наявність притулку та послуг, які вони надають.

Створення притулків відбувається за сприяння Мінсоцполітики та, переважно, за рахунок фінансування міжнародних організацій. Оскільки держава вважає ці заклади неприбутковими, то з державного бюджету не виділяються кошти в повному обсязі. Більшість притулків функціонує на базі Центрів соціально-психологічної допомоги як закладів місцевого органу виконавчої влади та місцевого самоврядування.

Проаналізуємо дані з Реєстру надавачів соціальних послуг щодо кількості притулків, що представлені в табл. 1.

Дані табл. 1, створеної без урахування тимчасово окупованих територій, вказують на те, що найбільша мережа цих закладів розташована в Київській (4), Закарпатській (3), Одеській (3) і Чернівецькій (3) областях. У середньому кожна область мала один або два притулки. Станом на початок 2021 р. такі заклади були відсутні в Житомирській, Кіровоградській, Сумській, Чернігівській і Черкаській областях.

У межах міжнародних ініціатив "Партнерство Біарріц" за підтримки уряду Великої Британії та "Коаліції дій для сприяння досягненню гендерної рівності", які об'єднують зусилля багатьох країн на шляху до рівності різних груп жінок і чоловіків, Україна взяла на себе зобов'язання щодо протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі. Для досягнення вказаної мети, КМУ у 2021 р. затвердив спеціальну програму, згідно з якою до кінця грудня 2021 р. планувалося створення 28 нових притулків, 39 нових денних центрів, 58 нових консультативних служб і придбання 40 автомобілів для мобільних бригад, які діють при притулках. Водночас, повинно було відбуватися поліпшення рівня надання соціальних послуг у 16 чинних притулках. Для фінансування зазначених планів на 2022 р. уряд виділив субвенцію в розмірі близько 235 млн грн у загальній сумі програми в 685 млн грн на 2021–2024 рр.

Окремого висвітлення потребує питання підтримки міжнародних організацій під час створення притулків. Першим почав надавати допомогу жертвам домашнього та гендерно обумовленого насильства Фонд ООН у галузі народонаселення в Україні (UNFPA), який існує в нашій державі з 1997 р. Фонд фінансує проект "Міста, вільні від домашнього насильства", ключовим завданням якого є посилення спроможності та ролі міст і громад України в розбудові стійких механізмів захисту та надання допомоги постраждалим особам, розвитку мережі якісних спеціалізованих послуг, поліпшення координації та міжвідомчої взаємодії суб'єктів на місцевому рівні, а також активізації та залучення мешканців громад до запобігання таких випадків і їхнього раннього виявлення.

У 2020 р. конкурсний відбір проводився серед міст із населенням понад 50 000 осіб із 12 областей України. Унаслідок чого містами-партнерами проекту на 2020–2023 рр. стали 15 міст: Вінниця, Дніпро, Київ, Костянтинівка, Краматорськ, Кременчук, Львів, Мелітополь, Миколаїв, Одеса, Покровськ, Полтава, Северодонецьк, Харків, Херсон. У квітні 2021 р. додалося ще 15 громад на 2021–2024 рр. Серед них – міста Кропивницький, Хорошів (Житомирська обл.) і Черкаси, які встигли відкрити притулки, згідно з табл. 1, до грудня. Відомо, що на 2022 р. оголошувався конкурс ще на 10 громад. Зараз, в умовах війни, немає офіційної інформації про його результати.

Таблиця 1

Мережа притулків в Україні (станом на кінець 2021) [1]

Назва області	Кількість населення (тис.)	Кількість притулків	
		На 01. 04. 2021 р.	На 01. 12. 2021 р.
Вінницька	1 514,0	1	1
Волинська	1 023,3	1	1
Дніпропетровська	3 107,1	2	2
Донецька	4 068,6	2	2
Житомирська	1 182,8	0	1
Закарпатська	1 246,4	3	3
Запорізька	1 645,3	3	3
Івано-Франківська	1 354,3	1	1
Київська	4 749,5	4	4
Кіровоградська	907,9	0	1
Луганська	2 106,7	1	1
Львівська	2 483,0	2	2
Миколаївська	1 096,1	2	2
Одеська	2 355,5	3	3
Полтавська	1 357,2	2	2
Рівненська	1 143,9	1	1
Сумська	1 039,7	0	0
Тернопільська	1 023,9	1	1
Харківська	2 607,9	2	2
Херсонська	1 005,3	1	1
Хмельницька	1 232,6	1	1
Черкаська	1 164,8	0	1
Чернівецька	892,0	3	3
Чернігівська	963,1	0	0
Разом	41 270,9	34	37

Зазначимо також, що саме за підтримки UNFPA в листопаді 2016 р. створений перший спеціалізований притулок – Центр надання допомоги постраждалим від насильства в сім'ї, який уже за рік став комунальним закладом, та обслуговує м. Харків і Харківську область. Центр розрахований на перебування 10 жінок терміном до шести місяців [11, с. 54]. 2017 р. за підтримки Запорізької обласної організації "Взаємодія" здійснено проект створення філіалу Запорізького обласного центру соціально-психологічної допомоги в м. Бердянськ. За фінансової підтримки UNFPA та Німецького товариства міжнародного співробітництва Deutsche Gesellschaft für Internationale Zusammenarbeit (GIZ) притулок у місті відремонтований і забезпечений меблями й обладнанням за міжнародними стандартами. Наведемо інший приклад. У Трускавецькому Центрі соціально-психологічної допомоги, на базі якого функціонує притулок, будівельні роботи розпочали коштом міжнародної технічної допомоги Фонду Джинджер Ginger UCEF зі США через благодійну організацію "Львівська освітня фундація" [20].

Прикладом державно-приватного партнерства може бути приватна ініціатива зі створення Кризового центру підтримки жінок і дітей "Місто Добра" в м. Чернівці. У приміщенні закладу облаштовано 27 житлових кімнат для цілодобового перебування 80 осіб. Водночас, умови перебування адаптовані для осіб з інвалідністю.

В Україні у діяльності притулків є багато проблем, зокрема:

1. Відсутність розгалуженої мережі закладів для жертв насильства в сім'ї.

2. Недостатнє фінансування з боку місцевих бюджетів. Абсолютна більшість притулків існує на кошти громадських організацій, постійно перебуває на межі закриття через відсутність фінансування, що держава зараз намагається виправити.

3. Недостатня кількість місць у закладах, яка коливається від восьми до 20. Наприклад, у Європі на кожні 10 тис. населення країни повинно бути одне місце в

шелтері. За попередніми підрахунками в Україні на кожну область необхідно понад 100 місць.

4. Низький рівень інформованості населення щодо наявності й умов роботи притулків.

5. Відсутність узгодженого на нормативному та практичному рівнях механізму співпраці між органами й установами, відповідальними за протидію насильству в сім'ї.

6. Недостатня належна підготовка більшості спеціалістів правоохоронних органів, соціальних і медичних працівників. З метою профілактики емоційного та професійного вигорання і підвищення кваліфікації працівників треба звертати увагу на регулярність супервізії.

Пропонуємо такі шляхи вдосконалення соціальної послуги надання притулку:

- збільшення мережі та використання різних моделей притулків;

- урізноманітнення джерел фінансування на етапах створення та функціонування шляхом залучення донорських організацій і розширення можливостей державно-приватного партнерства;

- значне збільшення коштів на поліпшення стану притулків і забезпечення заробітної плати працівникам;

- активна співпраця з громадськими і благодійними організаціями як надавачами соціальних послуг;

- долучення до кращих європейських практик щодо формування єдиних стандартів соціальної послуги надання притулку;

- залучення зарубіжних спеціалістів до проведення курсів або тренінгів щодо підвищення кваліфікації спеціалістів, які працюють із жертвами домашнього насильства.

Важливо також, на наш погляд, розвивати систему притулку, що передбачає ізоляцію кривдника та дозволяє постраждалим від насильства жінкам залишатися вдома.

Висновки. Отже, основне завдання притулків полягає в забезпеченні постраждалих осіб тимчасовим житлом і необхідними речами, проведенні оцінювання їхніх потреб та організації надання комплексної допомоги на

безоплатній основі. Фінансування таких закладів відбувається з різних джерел (кошти засновника, благодійність, громадський бюджет тощо).

У ході дослідження визначені основні проблеми в діяльності притулків. Вони пов'язані із замалою кількістю, недостатнім фінансуванням, низьким рівнем інформованості населення щодо наявності й умов роботи закладів. Також потребує узгодження на нормативному та практичному рівнях механізм співпраці між органами влади (центрального й місцевого рівнів) та установами, які надають допомогу постраждалим особам.

Шляхами вдосконалення такі: створення розгалуженої мережі притулків; підвищення кваліфікації фахівців, які працюють із жінками, що є жертвами домашнього насильства; збільшення джерел фінансування закладів, передусім за допомогою державно-приватного партнерства. На засадах державно-приватного партнерства до створення притулків мають право підприємства, установи різних форм власності, громадські об'єднання, фізичні особи, які надають соціальні послуги й іноземні неурядові організації. Мережу шелтерів потрібно розбудовувати з урахуванням інклюзивності.

Перспективи дослідження полягають у подальшому вивченні питання залучення неурядових організацій, зокрема міжнародних, до процесу відкриття нових притулків. З метою запобігання повторенню насильства в сім'ї необхідно звернути увагу на дослідження та впровадження наявних у світовій практиці корекційних програм для кривдників.

Список використаних джерел

1. Міністерство соціальної політики України: офіційний сайт. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://www.msp.gov.ua/>
2. Про схвалення Концепції Державної соціальної програми запобігання та протидії домашньому насильству та насильству за ознакою статі на період до 2025 р.: Розпорядження КМУ від 10.10.2018 № 728 (ред. від 02.03.2021). – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>
3. Типове положення про притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства та/або насильства за ознакою статі [: Постанова КМУ від 22.08.2018р. № 655. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>
4. Дмитренко Н. І. Попередження домашнього насильства у сім'ї : метод. рекомендації / Н. І. Дмитренко та ін. – Д. : Дніпропетр. юрид. ін-т МВС України, 2001. – 56 с.
5. Бондаровська В. М. Запобігання насильству в сім'ї у діяльності фахівця соціальної сфери / В. М. Бондаровська та ін. – К. : Вид. дім "Калита", 2014. – 282 с.
6. Максимова Н. Ю. Соціальна робота з сім'єю / Н. Ю. Максимова. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2015. – 125 с.
7. Мілютіна К. Л. Психологія сім'ї / К. Л. Мілютіна. – К. : Главник, 2007. – 44 с.
8. Грабська І. А. Дослідження сімейного насильства у культурній перспективі / І. А. Грабська // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: соціологія, психологія, педагогіка. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2001. – Вип. 8. – С. 29–32.
9. Савчук О. Наслідки подружнього насильства: індивідуально-психологічна перспектива / О. Савчук // Наукові записки (спецвипуск). – К., 2002. – Т. 20. – С. 386–389.
10. Кокемировська О. О. Можливості виявлення та попередження насильства в сім'ї: основні поняття : посіб. / О. О. Кокемировська. – Х. : НТМТ, 2008. – 44 с.
11. Притулок для осіб, які постраждали від домашнього насильства: алгоритм створення й забезпечення роботи : метод. посіб. ; за заг. ред. О. О. Кокемировської. – К. : ФОП Клименко, 2020. – 80 с.
12. Стандарти надання соціальних послуг особам, які постраждали від насильства в сім'ї: міжнародний досвід та рекомендації для України ; заг. ред. С. Павлиш. – Запоріжжя : Друкарський світ, 2011. – 228 с.
13. Створення та забезпечення діяльності притулків для осіб, постраждалих від домашнього насильства : метод. посіб. / Н. Федорович та ін.; за ред. Н. В. Федорович. – К. : Вид. дім "Калита", 2019. – 176 с.
14. Лях Т. Аналіз запитів населення щодо отримання соціально-психологічної допомоги та підтримки в умовах COVID-19 / Т. Лях та ін. // Вісн. Київ. нац. ун-ту ім. Т. Шевченка. Серія: Соціальна робота. – К. : ВПЦ "Київський університет", 2021. – Вип. 1(7). – С. 22–28.

15. Конвенція Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу з цими явищами (Стамбульська конвенція). Довідник для членів парламенту. – К. : Вид-во "К.І.С.", 2014. – 101 с.

16. Про запобігання та протидію домашньому насильству: Закон України від 07.12.2017 № 2229 (ред. від 01.01.2022). – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>

17. Про соціальні послуги: Закон України від 17.12.2019 № 2671 (ред. від 27.04.2022). – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

18. Про затвердження Класифікатора соціальних послуг : Наказ Міністерства соціальної політики України від 23.06.2020 р. № 429. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

19. Про Реєстр надавачів та отримувачів соціальних послуг : Постанова КМУ України від 27.01.2021 р. № 99. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text>

20. У Трускавці відкрили притулок для жінок та дітей, які постраждали від домашнього насильства. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://hromadske.ua/posts/u-truskavci-vidkriili-pritulok-dlya-zhinok-ta-ditej-yaki-postrazhdali-vid-domashnogo-nasilstva>

21. Завдяки ООН та міжнародним партнерам у Мирнограді відкрився притулок для постраждалих від насильства. – Електронний ресурс. – Режим доступу : <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/shelter-for-violence-survivors-Mymohrad-UNRPP-UNFPA.html>

References

1. Ministerstvo sotsialnoi polityky Ukrainy: ofitsiyniy sait [Elektronnyy resurs]. – Rezhym dostupu : <https://www.msp.gov.ua/>
2. Pro skhvalennia Kontseptsiy Derzhavnoi sotsialnoi prohramy zapobihannia ta protydii domashnomu nasylstvu ta nasylstvu za oznakoiu staty na period do 2025 r. [Elektronnyy resurs] : Rozporiadzhennia KМУ Ukrainy vid 10.10.2018. № 728 (redaktsiia vid 02.03.2021). – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/728-2018-%D1%80#Text>
3. Typove polozhennia pro prytulok dlia osob, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasylstva ta/abo nasylstva za oznakoiu staty [Elektronnyy resurs] : Postanova KМУ Ukrainy vid 22.08.2018 r. № 655. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/655-2018-%D0%BF#Text>
4. Dmytrenko N. I. Poperedzhennia domashnoho nasylstva u simi : metod. rekomendatsii / N. I. Dmytrenko, N. V. Tropin, P. A. Vlasov ta in. – Dnipropetrovsk : Dnipropetr. yuryd. in-t MVS Ukrainy, 2001. – 56 s.
5. Bondarovska V. M. Zapobihannia nasylstvu v simi u diialnosti fakhivtsia sotsialnoi sfery / V. M. Bondarovska, L. V. Bulakh, T. V. Zhuravel. – Kyiv : Vyd. dim "Kalyta", 2014. – 282 s.
6. Maksymova N. Yu. Sotsialna robota z simieiu / N. Yu. Maksymova. – Kyiv : VP "Kyivskiy universytet", 2015. – 125 s.
7. Miliutina K. L. Psykholohiia simi / K. L. Miliutina. – Kyiv : Hlavnik, 2007. – 44 s.
8. Hrabka I. A. Doslidzhennia simeinoho nasylstva u kroskulturnii perspektivi / I. A. Hrabka // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Serii: sotsiolohiia, psykholohiia, pedahohika. – Kyiv : Vyd-vo KNU im. T. Shevchenka, 2001. – Vyp. 8. – S. 29–32.
9. Savchuk O. Naslidky podruzhnogo nasylstva: indyvidualno-psykholohichna perspektiva / O. Savchuk // Naukovi zapysky (spetsvypusk). – K., 2002. – T. 20. – S. 386–389.
10. Kochemyrovskaya O. O. Mozhlyvosti vyavleniia ta poperedzhennia nasylstva v simi: osnovni poniattia. Posibnyk dlia sotsialnykh pratsivnykyv / O. O. Kochemyrovskaya. – Kharkiv : NTMT, 2008. – 44 s.
11. Prytulok dlia osob, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasylstva: alhorytm stvorennia y zabezpechennia roboty: metod. posib. / za zah. red. Kochemyrovskoi O. O. – Kyiv : FOP Klymenko, 2020. – 80 s.
12. Standarty nadannia sotsialnykh posluh osobam, yaki postrazhdaly vid nasylstva v simi: mizhnarodnyi dosvid ta rekomendatsii dlia Ukrainy / Nauk. red. O. Kochemyrovskaya / Zah. red. S. Pavlysh. – Zaporizhzhia : Drukarskyi svit, 2011. – 228 s.
13. Stvorennia ta zabezpechennia diialnosti prytulkiv dlia osob, postrazhdalykh vid domashnoho nasylstva : metod. posib. / Fedorovych N. V., Skipalska H. B. ta in.; za red. Fedorovych N. V. – Kyiv : Vyd. dim "Kalyta", 2019. – 176 s.
14. Liakh T. Analiz zapytiv naselennia shchodo otrymannia sotsialno-psykholohichnoi dopomohy ta pidtrymky v umovakh COVID-19 / T. Liakh, M. Liakholetova, H. Skipalska // Visnyk Kyivskoho natsionalnoho universytetu im. T. Shevchenka. Serii: Sotsialna robota. – Kyiv : Vyd-vo KNU im. T. Shevchenka, 2021. – Vyp. 1(7). – S. 22–28.
15. Konventsiia Rady Yevropy pro zapobihannia nasylstvu stosovno zhinok i domashnomu nasylstvu ta borotbu z tsymy yavyschchamy (Stambulska konventsiia). Dovidnyk dlia chleniv parlamentu. – Kyiv : Vyd-vo "K.I.S.", 2014. – 101 s.
16. Pro zapobihannia ta protydiiu domashnomu nasylstvu [Elektronnyy resurs] : Zakon Ukrainy vid 07.12.2017 № 2229 (redaktsiia vid 01.01.2022). – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text>
17. Pro sotsialni posluhy [Elektronnyy resurs] : Zakon Ukrainy vid 17.12.2019 № 2671 (redaktsiia vid 27.04.2022). – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2671-19#Text>

18. Pro zatverdzhennia Klasyfikatora sotsialnykh posluh [Elektronnyj resurs] : Nakaz Minsotspolityky Ukrainy vid 17.12.2019 r. № 429. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0643-20#Text>

19. Pro Reiestr nadavachiv ta otrymuvachiv sotsialnykh posluh [Elektronnyj resurs] : Postanova KМУ Ukrainy vid 27.01.2021 r. № 99. – Rezhym dostupu : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/99-2021-%D0%BF#Text>

20. U Truskavtsi vidkryly prytulok dlia zhinok ta ditei, yaki postrazhdaly vid domashnoho nasylstva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu :

<https://hromadske.ua/posts/u-truskavci-vidkrili-pritulok-dlya-zhinok-ta-ditej-yaki-postrazhdali-vid-domashnogo-nasilstva>

21. Zavdiaky OON ta mizhnarodnym partneram u Mymohradi vidkryvsia prytulok dlia postrazhdalych vid nasylstva [Elektronnyj resurs]. – Rezhym dostupu <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home/presscenter/pressreleases/2020/shelter-for-violence-survivors-Mymohrad-UNRPP-UNFPA.html>

Надійшла до редколегії 03.09.22
Рецензовано 13.10.22

O. Balukhtina, PhD in Historical Sciences, Associate Professor

ORCID ID: 0000-0002-1085-6908

V. Kuzmin, PhD in Sociological Sciences, Associate Professor

ORCID ID: 0000-0003-4940-9395

M. Kuzmina, Lecturer

ORCID ID: 0000-0003-2101-0630

National University "Zaporizhzhia Polytechnic", Zaporizhzhia, Ukraine

ACTIVITIES OF SHELTERS FOR WOMEN VICTIMS OF DOMESTIC VIOLENCE IN UKRAINE: PROBLEMS AND PROSPECTS

Violence is one of the most widespread forms of violation of human rights in the world, which the state must defend and protect. Currently, in our country there are contradictions between the developed concept of combating domestic violence based on the interaction of various subjects and the insufficient level of its implementation due to the creation of an extensive network of specialized support services for victims.

The purpose of the article is to analyze the activities of shelters that provide social services to women who are victims of domestic violence, and to justify the need to expand the existing network in Ukraine. The basic principles, mechanism of creation and financing of shelters are considered. The importance of applying world experience in this matter is substantiated. The financial support of international organizations in the process of creating shelters was studied. The study of shelter models, which are most represented in Ukraine, has been further developed. The main method used is the analysis of documents for the study of international legal agreements and national legislation on combating violence.

In the course of the study, the main problems in the operation of shelters were identified. They are associated with a small number, insufficient funding, and a low level of public awareness of the availability and working conditions of institutions. The mechanism of cooperation between authorities and institutions that provide assistance to affected persons also needs coordination at the regulatory and practical levels. The following steps should be the ways of improvement: creation of an extensive network of shelters; professional development of specialists who work with women who are victims of domestic violence; increasing sources of funding for institutions, primarily through public-private partnerships.

Keywords: difficult life circumstances, shelter, social service, social work, woman as a victim domestic violence.